

ὅτι ἢ νόησις ἔχει εἶδος καὶ εἶναι, καὶ λαμβάνεται ἐκεῖ τὸ εἶδος ἀντ' αὐτοῦ τοῦ τί ἦν εἶναι καὶ τῆς οὐσίας ἢ τῆς φύσεως τῆς ἀπλῆς.

Καὶ πῶς τοῦτ' ἂν εἴη, βῆδιον θεωρεῖν. Ὅταν γάρ τινα οὕτως ἔχη πρὸς ἀλλήλα, ὥστε θάτερον θατέρου αἴτιον εἶναι, τὸ ἔχον τὸν τῆς αἰτίας λόγον δύναται ἔχειν τὸ εἶναι χωρὶς τοῦ λοιποῦ, ἀλλ' οὐκ ἀντιστρέφει. 5
Τοιαύτη δὲ εὐρίσκεται σχέσις τῆς ὕλης καὶ τοῦ εἶδους, ὅτι τὸ εἶδος δίδωσι τὸ εἶναι, καὶ διὰ τοῦτο ἀδύνατόν ἐστιν εἶναι τὴν ὕλην ἄνευ εἶδους τινός· ἐστὶ μὲντοι γε εἶναι τι εἶδος ἄνευ ὕλης τινός. Ἄλλ' ἐὰν εὐρίσκωνται τινα εἶδη μὴ συνάμενα εἶναι ἐν ὕλῃ, τοῦτο συμβαίνει αὐτοῖς καθό εἰσι διεστῶτα τῆς πρώτης ἀρχῆς, ἣτις ἐστὶν ἡ πρώτη ἐνέργεια καὶ εἰλικρινής. Ὅθεν τὰ 10
μάλιστα ἐγγίζοντα τῇ πρώτῃ ἀρχῇ εἶδη εἰσὶν εἶδη καθ' αὐτὰ χωρὶς ὕλης ὑφεστῶτα· οὐ γὰρ τὸ εἶδος καθ' ὅλον τὸ γένος αὐτοῦ χρήζει τῆς ὕλης, ὡς εἴρηται· καὶ τοιαῦτα εἶδη εἰσὶν τὰ νοητὰ ἡγουν αἱ νοήσεις, καὶ διὰ τοῦτο οὐ δεῖ τὰς οὐσίας ἢ τὸ τί ἦν εἶναι τούτων τῶν οὐσιῶν ἄλλο εἶναι παρ' αὐτὸ τὸ εἶδος. 15

2. Ἐν τούτῳ τοίνυν διαφέρουσιν ἡ οὐσία τῆς συνθέτου οὐσίας καὶ τῆς ἀπλῆς οὐσίας, ὅτι ἡ οὐσία τῆς συνθέτου οὐκ ἐστὶ μόνον εἶδος, ἀλλὰ περιλαμβάνει τὴν ὕλην καὶ τὸ εἶδος, ἡ δὲ οὐσία τῆς ἀπλῆς ἐστὶν εἶδος μόνον, καὶ ἐκ τούτου τίκτονται ἄλλαι δύο διαφοραί· μία ἐστίν, ὅτι ἡ οὐσία τῆς συνθέτου δύναται | σημαίνεσθαι ὡς ὅλον ἢ ὡς μέρος, ὅπερ f. 284
συμβαίνει διὰ τὸν τῆς ὕλης ἀφορισμόν, ὡς εἴρηται, καὶ διὰ τοῦτο οὐχ οἰωδῆτινι τρόπῳ κατηγορεῖται ἡ οὐσία τοῦ συνθέτου πράγματος· οὐ γὰρ δύναται λέγεσθαι, ὅτι ἐστὶν ἡ οὐσία αὐτοῦ· ἀλλ' ἡ οὐσία τοῦ ἀπλοῦ πράγματος, ἣτις ἐστὶ τὸ εἶδος αὐτοῦ, οὐ δύναται σημαίνεσθαι εἰ μὴ ὡς ὅλον, ἐπεὶ οὐκ ἐστὶν ἐκεῖ παρὰ τὸ εἶδος τί ὡσανεὶ τὸ εἶδος δεχόμενον, καὶ διὰ 25
τοῦτο καὶ ὅπως λαμβάνοιτο ἡ οὐσία τοῦ ἀπλοῦ πράγματος, κατ' αὐτοῦ κατηγορεῖται. Ὅθεν Ἀβινσέννας φησὶν ὅτι ἡ οὐσία τοῦ ἀπλοῦ ἐστὶν αὐτὸ τὸ ἀπλοῦν, διότι οὐκ ἐστὶ τι τὸ ταύτην δεχόμενον. Δευτέρα διαφορὰ τῆς οὐσίας τῶν συνθέτων, ὅτι ἡ οὐσία αὐτῶν ἐστὶ σύνθετος ἐξ ὕλης καὶ εἶδους καὶ ἐν ὕλῃ προσλαμβάνομένη, καὶ ἐκ τοῦ λαμβάνεσθαι ἐν ὕλῃ πολλα- 30
πλασιάζονται κατὰ τὴν διαίρεσιν αὐτῆς. Ὅθεν συμβαίνει ἐνια εἶναι ταῦ- τὸν τῷ εἶδει καὶ διάφορα τῷ ἀριθμῷ, ἀλλὰ διὰ τὸ τὴν τοῦ ἀπλοῦ οὐσίαν μὴ προσεληφθαι ἐν ὕλῃ, οὐ δύναται ἐκεῖ εἶναι ὁ τοιοῦτος πολλαπλασιασμός, καὶ διὰ τοῦτο χρὴ μὴ εὐρίσχεσθαι ἐν ἐκείναις ταῖς οὐσίαις πλείω ἄτομα

1-2 ἀντ' αὐτοῦ τοῦ τί ἦν εἶναι: ἀντ' αὐτῆς τῆς ὑπάρξεως CD 9 μὴ effacé dans B. Aucune des deux leçons ne rend l'original: quia non possunt esse nisi in materia (ἂ ἐν ὕλῃ μόνον δύναται εἶναι) εἰσι διεστῶτα: διεστήκασιν CD 14 τὰς οὐσίας ἢ τὸ τί ἦν εἶναι: τὸ εἶναι ἢ τὰς ὄντοτητας CD 28 οὐσία (1^ο): ὄντοτης ἢ τὸ εἶναι CD 27 οὐσία: ὄντοτης ἢ ὑπαρξίς αὐτοῦ CD 30-31 πολλαπλασιάζεται B 31-32 ταῦτά CD

E. J. ... ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

τοῦ αὐτοῦ εἶδους, ἀλλ' ὅσα εἰσὶ τὰ άτομα, τσαῦτα εἶναι ἐκεῖ καὶ τὰ εἶδη, ὡς Ἄβινσέννας φησὶν ἐναργῶς.

3. Αἱ τοιαῦται τοίνυν οὐσίαι, εἰ καὶ εἰσὶν εἶδη μόνον ὕλης χωρὶς οὐ μέντοι γε ἐστὶν ἐν αὐταῖς παντοῖα ἀπλότης οὐδ' εἰσὶν ἐνέργειαί ἐλλικρινεῖς, ἀλλ' ἔχουσιν μίξιν δυνάμεως. Καὶ τοῦτο δῆλον οὕτως ἐστίν· ἐτι γὰρ οὐκ ἐστὶν ἐκ τῆς ἐννοίας τῆς οὐσίας ἢ τοῦ τί ἦν εἶναι, τοῦτο ἐστὶν ἐπεισαγόμενον ἔξωθεν καὶ ποιοῦν σύνθεσιν μετὰ τῆς οὐσίας, διότι οὐδεμία οὐσία χωρὶς τῶν ἁ μέρη τῆς οὐσίας εἰσὶ, νοεῖσθαι δύναται· πᾶσα δὲ οὐσία δύναται νοεῖσθαι χωρὶς τοῦ νοεῖσθαι τι περὶ τοῦ εἶναι αὐτῆς·
 10 δύναμαι γὰρ νοεῖν τί ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος ἢ ὁ φοῖνιξ, καὶ ὁμως ἀγνοεῖν εἰ εἰσὶν αὐτὰ ἐν τῇ τῶν πραγμάτων φύσει. Φανερόν οὖν, ὅτι τὸ εἶναι ἐστὶν ἄλλο παρὰ τὴν οὐσίαν ἢ τὸ τί ἐστὶν, εἰ μὴ ἴσως εἴη τι πρᾶγμα, οὐτινος ἢ οὐσία ἐστὶ τὸ εἶναι αὐτοῦ, καὶ τοῦτο τὸ πρᾶγμα οὐ δύναται εἶναι εἰ μὴ ἐν καὶ πρώτον, διότι ἀδύνατόν ἐστι γενέσθαι πληθυσμόν τινος εἰ μὴ
 15 προσθήκη τινὸς διαφορᾶς, ὡσπερ πολλαπλασιάζεται ἢ πληθύνεται ἢ τοῦ γένους φύσις εἰς τὰ εἶδη ἢ τῷ τῆν φύσιν προσλαμβάνεσθαι ἐν διαφόροις ὕλαις, ὡσπερ πληθύνεται ἢ φύσις τοῦ εἶδους ἐν πολλοῖς ἀτόμοις; ἢ τῷ θάτερον μὲν εἶναι ἀπολελυμένον, θάτερον δὲ ἐν ἄλλῳ προσειλημμένον, ὡσπερ εἰ ἦν τι χρῶμα κεχωρισμένον, ἦν ἄλλο παρὰ τὸ ἀχώριστον χρῶμα
 20 ἔξ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου χωρισμοῦ. Εἰ δὲ τιθοῖτο πρᾶγμα τι, ὅπερ ἐστὶ τὸ
 f. 284^v εἶναι αὐτοῦ οὕτως ὥστε αὐτὸ τὸ εἶναι τυγχάνειν | ὑφεστῶς, τοῦτο τὸ εἶναι οὐ δέξεται προσθήκην διαφορᾶς, διότι ἤδη οὐκ ἂν ἦν εἶναι μόνον, ἀλλὰ εἶναί τε καὶ εἶδος τόδε τι· καὶ πολλῷ ἧττον δέξεται τὴν προσθήκην τῆς ὕλης, διότι ἦν ἂν εἶναι μὴ ὑφεστῶς ἀλλὰ ἔνυλον. Ὅθεν καταλείπεται τὸ
 25 τοιοῦτον πρᾶγμα, ὅπερ ἐστὶ τὸ εἶναι αὐτοῦ, μὴ δύνασθαι εἶναι εἰ μὴ ἐν. Ὅθεν δεῖ ἐν ἅπαντι πράγματι παρεκτὸς τῆς πρώτης αἰτίας ὑπάρχειν τι τὸ εἶναι αὐτοῦ καὶ ἄλλο τι τὴν οὐσίαν ἢ τὴν φύσιν ἢ τὸ εἶδος αὐτοῦ. Ὅθεν δεῖ τὴν τοῦ εἶναι ἐννοιαν τυγχάνειν ἄλλο τι παρὰ τὸ εἶδος, καὶ διὰ τοῦτο εἴρηται, ὅτι ἡ νόησις ἐστὶν εἶναι καὶ εἶδος.

30 4. Πᾶν δὲ τὸ ἀρμόζον τινὶ ἢ ἐκ τῶν ἀρχῶν μόνον ἐστὶν τῆς αὐτοῦ φύσεως, ὡσπερ τὸ γελαστικὸν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, ἢ ἐπεισέρχεται ἀπὸ τινος ἀρχῆς ἐξωτερικῆς, ὡσπερ τὸ φῶς ἐν τῷ ἀέρι· ἐκ τῆς ἐπιρροῆς τοῦ ἡλίου. Οὐ δύναται δὲ εἶναι ἀληθές, ὅτι αὐτὸ τὸ εἶναι παράγεται ἀπ' αὐτοῦ τοῦ εἶδους ἢ τῆς οὐσίας τοῦ πράγματος, λέγω ὡς ἐξ αἰτίας ποιητικῆς, διότι
 36 οὕτως πρᾶγμα τι ἦν ἂν αἷτιον ἑαυτοῦ, καὶ τί πρᾶγμα προήγαγεν ἂν ἑαυτὸ εἰς τὸ εἶναι, ὅπερ ἐστὶν ἀδύνατον. Δεῖ τοίνυν ἐκεῖνο, οὐ τὸ εἶναι

6 τῆς οὐσίας — εἶναι: τῆς ὑπάρξεως ἢ τῆς οὐσίας CD 9 ἢ ἵπαρξις après οὐσία add CD, effacé dans AB 12 τὸ τί ἐστίν: τὴν ἵπαρξιν CD 13 οὐσία: ἵπαρξις CD 17 εἶδους: γένους CD 21 αὐτοῦ: μόνον CD τὸ (19) om CD
 27 οὐσίαν: φύσιν CD 34 οὐσίας: ὑπάρξεως CD

ἄλλο τι ἐστὶν ἢ ἡ φύσις, ἔχειν τὸ εἶναι ἀπ' ἄλλου· καὶ ἐπειδὴ πᾶν ὅπερ ἐστὶ δι' ἄλλο ἀνάγεται πρὸς τὸ καθ' αὐτὸ ὄν ὡς εἰς πρώτην αἰτίαν, δεῖ εἶναι τι τὸ αἷτιον τοῦ εἶναι πᾶσι τοῖς πράγμασι διὰ τὸ αὐτὸ τυγχάνειν εἶναι μόνον· ἄλλως γὰρ ἐπ' ἀπειρον ἂν ἐν τοῖς αἰτίοις ἢ πρόοδος γίνοιτο, ἐπεὶ πᾶν ὅπερ οὐκ ἔστιν εἶναι μόνον, ἔχει αἰτίαν τοῦ ἰδίου εἶναι, ὡς εἴρηται. Δῆλον οὖν, ὅτι ἡ νόησις ἐστὶν εἶδος καὶ εἶναι, καὶ ἐπεὶ τὸ εἶναι ἔχει ἀπὸ τοῦ πρώτου ὄντος, ὅπερ ἐστὶν εἶναι μόνον, καὶ τοῦτ' ἐστὶν ἡ πρώτη αἰτία, ἥτις ἐστὶν ὁ Θεός.

5. Πᾶν δὲ τὸ δεχόμενον τι ἀπὸ τινος ἐστὶν ἐν δυνάμει τῇ πρὸς ἐκεῖνο ἀποβλέπει, καὶ τοῦτ' ὅπερ ἐν αὐτῷ προσειλημμένον ἐστὶν, ἐντελέχεια αὐτοῦ ἐστὶν. Δεῖ δὴ διὰ ταῦτα τὴν ὑπαρξίν αὐτὴν ἢ τὸ εἶδος, ὅπερ ἐστὶν ἡ νόησις, ἐν τῇ πρὸς τὸ εἶναι ἀποβλέπει εἶναι κατὰ τρόπον δυνάμεως, καὶ τὸ προσειλημμένον εἶναι κατὰ τρόπον ἔχειν ἐνεργείας, καὶ οὕτως εὐρίσκεται δύναμις καὶ ἐνέργεια ἐν ταῖς νοήσεσιν εἴτουν τοῖς νοῖς οὐκ ὕλη καὶ εἶδος, εἰ μὴ ὁμωνύμως. Ὅθεν καὶ τὸ πάσχειν καὶ δέχεσθαι καὶ ὑποκεῖσθαι καὶ πάντα δὴ τὰ τοιαῦτα, ἃ τῷ τῆς ὕλης λόγῳ τοῖς πράγμασι προσήκειν λέγονται, ὁμωνύμως ἀρμόζουσι τοῖς πράγμασιν, ἢ ταῖς οὐσίαις ταῖς νοεραῖς καὶ ταῖς σωματικαῖς, ὡς ἐν τῷ τετάρτῳ περὶ ψυχῆς ὁ Ἀβερρόης φησὶν. Καὶ διότι, ὡς εἴρηται, ἡ οὐσία τῆς νοήσεως ἐστὶν αὐτὴ ἡ νόησις, διὰ τοῦτο τὸ εἶδος ἢ ἡ οὐσία αὐτῆς ἐστὶν αὐτὸ ὅπερ ἐστὶν, καὶ τὸ εἶναι αὐτῆς, τὸ ἐκ Θεοῦ προσειλημμένον, ἐστὶ τὸ ᾧ ἐστὶν ἢ ὑφέστηκεν ἐν τῇ τῶν πραγμάτων φύσει· | καὶ διὰ τοῦτο ὑπὸ τινῶν λέγεται τὰς τοιαύτας οὐσίας συγκεῖσθαι ἐκ τοῦ ᾧ ἐστὶ καὶ ὅπερ ἐστὶν, ἢ ἐκ τοῦ ὃ ἐστὶ καὶ τοῦ εἶναι, ὡς φησὶν ὁ Βοήτιος. Καὶ διότι ἐν ταῖς νοήσεσιν τίθεται δύναμις καὶ ἐνέργεια, οὐκ ἔστα· χαλεπὸν εὐρεῖν τὸ τῶν νοήσεων πλῆθος, ὅπερ ἦν ἂν ἀδύνατον, εἰ μηδεμία ἐν αὐταῖς δύναμις ἦν. Ὅθεν Ἀβερρόης φησὶν ἐν τρίτῳ περὶ ψυχῆς, ὅτι εἰ ἡ φύσις τοῦ δυνάμει νοῦ ἠγνοεῖτο, οὐκ ἂν ἠδυνάμεθα εὐρεῖν τὸ ἐν ταῖς χωρισταῖς οὐσίαις πλῆθος.

Ἔστιν οὖν αὐτῶν διαφορὰ πρὸς ἀλλήλας κατὰ τὸν βαθμὸν τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἐνεργείας οὕτως, ὥστε τὴν ὑψηλοτέραν νόησιν, ἥτις μᾶλλον ἐγγίξει τῇ πρώτῃ, πλεον, ἔχειν ἐνεργείας, καὶ δυνάμεως ἔλαττον, οὕτω δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων· καὶ τοῦτο τελειοῦται ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ ψυχῇ, ἥτις ἐπέχει τὴν ἐσχάτην τάξιν ἐν ταῖς νοεραῖς οὐσίαις. Ὅθεν ὁ δυνάμει νοῦς αὐτῆς ἔχει πρὸς τὸ νοητὸν εἶδος ὡς ἡ πρώτη ὕλη, ἢ ἔχουσα τὴν ἐσχάτην τάξιν ἐν τῷ αἰσθητῷ εἶναι, πρὸς τὰ αἰσθητὰ εἶδη, καθά φησι Ἀβερρόης ἐν τῷ τρίτῳ περὶ ψυχῆς· καὶ διὰ τοῦτο ὁ Φιλόσοφος παραβάλλει ταύτην

6 ἐπεὶ: il faudrait ὅτι 20 τὸ εἶδος: ἡ ὑπαρξίς CD 26 ἂν om CD
27 τῷ après ἐν add CD 34 νοητὸν: νοερόν CD 36 ταύτην, rapporté à ψυχὴν.
L'original exigerait τοῦτον (= τὸν δυνάμει νοῦν)

πίνακι· ἐν ᾧ οὐδέν ἐστι γεγραμμένον. Καὶ διὰ τὸ ἐν ταῖς ἄλλαις οὐσίαις
 ταῖς νοεραῖς πλέον ἔχειν αὐτὴν δυνάμεως, διὰ τοῦτο γίνεται εἰς τοσοῦτον
 προσεχῆς τοῖς ἐνύλοις πράγμασιν ὥστε τὸ ἐνυλον πρᾶγμα ἔλκεσθαι πρὸς
 κοινωνίαν τοῦ εἶναι αὐτῆς, οὕτω δηλονότι, ὥστε ἐκ ψυχῆς τε καὶ σώματος
 ἀναθρώσκειν ἐν εἶναι ἐν τῷ συνθέτῳ τούτων, εἰ καὶ τοῦτο τὸ εἶναι καθὼς
 ἐστὶν ἐν τῇ ψυχῇ, οὐκ ἐστὶν ἰρτημένον τοῦ σώματος. Καὶ διὰ τοῦτο,
 μετὰ τοῦτο τὸ εἶδος, ὅπερ ἐστὶν ἡ ψυχὴ, εὐρίσκονται εἶδη ἄλλα πλείον
 δυνάμεως ἔχοντα καὶ προσεγγίζοντα μᾶλλον τῇ ὕλῃ ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε
 τὸ εἶναι αὐτῶν ἀνευ ὕλης μὴ δύνασθαι εἶναι, ἐν οἷς καὶ αὐτοῖς εὐρίσκεται
 10 τάξεις καὶ βαθμοὺς μέχρι καὶ τῶν πρώτων εἰδῶν τῶν στοιχείων, ἅπερ
 προσεχέστατα τῇ ὕλῃ εἰσὶν. Ὅθεν οὐδὲ ἐνέργειάν τινα ἔχουσιν, εἰ μὴ
 καθόσον ἀπαιτοῦσιν αἱ ὁραστικαὶ καὶ παθητικαὶ ποιότητες αὐτῶν καὶ τὰ
 ἄλλα, οἷς ἡ ὕλη πρὸς τὸ εἶδος διατίθεται.

16

Chapitre VI.

1. Τούτων θεωρηθέντων, φανερόν ἦδη ἐστὶ πῶς ἡ οὐσία ἐν ταῖς
 διαφοραῖς εὐρίσκεται πράγμασιν· εὐρηται γὰρ τριπλοῦς τρόπος τοῦ τυγ-
 χάνειν τὴν οὐσίαν ἐν ταῖς οὐσίαις εἶπουν τοῖς πράγμασιν.

Εἰς μὲν γὰρ ἐστὶ τρόπος, ὥσπερ ἐν τῷ Θεῷ, ὅστινος ἡ οὐσία ἐστὶ
 20 τὸ εἶναι αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦτο εὐρίσκονται τινες φιλόσοφοι λέγοντες, ὅτι
 ὁ Θεὸς οὐκ ἔχει οὐσίαν, διότι ἡ οὐσία αὐτοῦ οὐκ ἐστὶν ἕτερον ἢ τὸ εἶναι
 αὐτοῦ. Καὶ ἐκ τούτου ἔπεται μὴ εἶναι αὐτὸν ἐν γένει, διότι πᾶν ἔπερ
 ἐστὶν ἐν γένει· δεῖ ἔχειν οὐσίαν παρὰ τὸ εἶναι αὐτοῦ, ἐπειδὴ ἡ οὐσία, ἢ
 f. 285^v ἢ φύσις τοῦ γένους ἢ τοῦ εἶδους, οὐ διακρίνονται κατὰ τοὺς λόγους | τῆς
 25 φύσεως ἐν ἐκείνοις ὧν ἐστὶ τὸ γένος ἢ τὸ εἶδος, ἀλλὰ τὸ εἶναι ἐστὶ διάφορον
 ἐν τοῖς διαφοραῖς. Ἄλλ' οὐδ' εἰ φαμέν ὅτι ὁ Θεὸς ἐστὶν εἶναι μόνον, δεῖ καὶ εἰς
 τὴν πλάνην ἐμπίπτειν τῶν εἰρηκότων τὸν Θεὸν ὑπάρχειν τὸ αὐτὸ τῷ καθόλου,
 ᾧ πᾶν πρᾶγμα εἰδικῶς ἐστὶ. Τουτί γὰρ τὸ εἶναι ὅπερ ὁ Θεὸς ἐστὶν, τῷ
 αὐτῆς ἐστὶν ἰδιότητος ὡς μηδεμίαν αὐτῷ προσθήκην δύνασθαι γίνεσθαι.
 30 Ὅθεν δι' αὐτῆς τῆς καθαρότητος αὐτοῦ ἐστὶν εἶναι διακεκριμένον ἀπὸ
 παντὸς ἄλλου εἶναι· διὸ καὶ ἐν τῇ ἐξηγήσει τῆς ἐνάτης προτάσεως τοῦ
 περὶ αἰτιῶν βιβλίου λέγεται, ὅτι ἡ ἀτομότης τῆς πρώτης οὐσίας, ἣτις ἐστὶν
 εἶναι μόνον, ἐστὶ διὰ τῆς εἰλικρινοῦς ἀγαθότητος αὐτῆς· τὸ δὲ κοινὸν
 εἶναι ὥσπερ ἐν τῇ ἐννοίᾳ αὐτοῦ οὐκ ἐγκλείει τινὰ προσθήκην, οὕτως
 35 οὐδ' ἐγκλείει τῇ ἰδίᾳ ἐννοίᾳ ἀποτομίην τινα καὶ ἀφαίρεσιν προσθέσεως·
 εἰ γὰρ τοῦτο ἦν, οὐδὲν ἂν ἠδύνατο νοεῖσθαι, ἐν ᾧ προστιθεῖτο ἄν τι ἐπὶ
 τῷ εἶναι. Ὡσαύτως δὲ καὶ εἰ ἐστὶ μόνον εἶναι, οὐ δεῖ ἐλλεῖπειν αὐτῷ

21 ἵπαρξιν εἶπουν add CD après ἔχει
 ἵπαρξις CD

24 τοὺς λόγους corrigé de τὸν λόγον dans AB

28 οὐσίαν: ἵπαρξιν CD οὐσία:

τάς λοιπὰς τελειότητας καὶ εὐγενείας, μᾶλλον μὲν οὖν ἔχειν ἀνάγκη πάσας
 τάς ἐν πᾶσι τοῖς γένεσι τελειότητας, διόπερ αὐτὸς μόνος λέγεται εἶναι
 τέλειος ἀπλῶς, ὡς ὁ Φιλόσοφος καὶ ὁ Ἀβερρόης φασὶν ἐν τῷ πέμπτῳ τῶν
 μετὰ τὰ φυσικά· ἀλλ' ἔχει ταύτας ὑψηλοτέρῳ τρόπῳ καὶ βελτίονι πάντων,
 διότι ἐν ἐκείνῳ ἐν εἰσιν, ἀλλ' ἐν τοῖς ἄλλοις διαφορὰν ἔχουσι. Καὶ τοῦτ' ἐστὶ 5
 διὰ τὸ πάσας ἐκείνας τάς τελειότητας προσήκειν αὐτῷ κατὰ τὸ ἴδιον εἶναι
 ἀπλῶς· ὡς γὰρ εἴ τις διὰ μιᾶς ποιότητος ἀποτελεῖν ἠδύνατο τὰς ἐνεργείας
 τῶν ποιοτήτων ἀπασῶν, ἐν ἐκείνῃ τῇ ποιότητι ἐλέγοντο ἂν πᾶσαι αἱ
 ποιότητες ἔχεσθαι, οὕτω καὶ ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ τῷ ἰδίῳ εἶναι πάσας τὰς
 τελειότητας ἔχει. 10

2. Δεύτερον τρόπον εὐρίσκεται ἡ οὐσία ἐν ταῖς κτισταῖς φύσεσι ταῖς
 νοεραῖς, ἐν αἷς ἐστὶν ἕτερον τὸ εἶναι ἢ ἡ οὐσία αὐτῶν, εἰ καὶ ἡ οὐσία
 ὑπάρχει ἐκεῖ χωρὶς ὕλης. Ὅθεν τὸ εἶναι αὐτῶν οὐκ ἐστὶν ἀπολελυμένον,
 ἀλλὰ προσειλημμένον, καὶ διὰ τοῦτο ὡσπερ περιγεγραμμένον καὶ ὠρι-
 σμένον πρὸς τὴν δεκτικότητα τῆς προσλαμβανούσης αὐτὸ φύσεως· ἀλλ' ἢ 15
 φύσις ἢ ἡ οὐσία αὐτῶν ἐστὶν ἀπολελυμένη, οὐ προσειλημμένη ἐν τινὶ ὕλῃ·
 καὶ διὰ τοῦτο λέγεται ἐν τῷ περὶ αἰτιῶν βιβλίῳ, ὅτι αἱ νοήσεις εἰσιν
 ὠρισμένοι κατὰ τὸ ἄνω καὶ ἀόριστοι κατὰ τὸ κάτω· εἰσὶ γὰρ ὠρισμένοι
 ὅσον πρὸς τὸ εἶναι αὐτῶν, ὅπερ ἄνωθεν λαμβάνουσιν, οὐ μέντοι ὀρίζονται
 κάτω, διότι τὰ εἶδη αὐτῶν οὐ περιγράφονται πρὸς τὴν δεκτικότητα ὕλης 20
 τινὸς τῆς προσλαμβανούσης αὐτά, καὶ διὰ τοῦτο ἐν ταῖς τοιαύταις οὐσίαις
 οὐκ εὐρίσκεται πλῆθος ἀτόμων ἐν ἐνὶ εἴδει, ὡς εἴρηται, εἰ μὴ ἐν τῇ
 ψυχῇ διὰ τὸ σῶμα, ᾧ ἦνεται.

Εἰ γοῦν καὶ ἡ ἀτομότης αὐτῆς αἰτιωδῶς (1) ἢ ὡς ἐκ προφάσεως τοῦ
 σώματος ἦρτηται ὅσον πρὸς τὴν ἀρχὴν αὐτῆς, διότι οὐ περιγίνεται αὐτῇ, 25
 τὸ ἀτομικὸν εἶναι εἰ μὴ ἐν τῷ σώματι οὐκ ἐστὶν ἐντελέχεια, | ἀλλ' οὐ δεῖ f. 286
 διὰ τοῦτο, καὶ τοῦ σώματος ἀφελκυσθέντος, ἀπόλλυσθαι τὴν ἀτομότητα,
 διότι ἐπειδὴ ἀφ' ἑαυτῆς ἔχει εἶναι ἀπολελυμένον τοῦ σώματος, περιγίνεται
 δὲ αὐτῇ τὸ ἀτομικὸν εἶναι ἐκ τοῦ γίνεσθαι εἶδος τούτου τοῦ σώματος,
 τοῦτο τὸ εἶναι αἰεὶ διαμένει ἄτομον· καὶ διὰ τοῦτο φησὶν Ἀβινσέννας, ὅτι 30
 ἡ ἀτομότης καὶ ὁ πληθυσμὸς τῶν ψυχῶν ἦρτηται ἐκ τοῦ σώματος ὅσον

(1) Σχολαρίου. Τὸ αἰτιωδῶς ἐνταῦθα ἀπὸ τῆς αἰτίας ἧς ἄνευ
 οὐ, ἢ καὶ ἔτυχεν ἰδίου ὀνόματος παρὰ Λατίνοις· κυρίως γὰρ αἰτία ἐστὶν
 ἐξ ἧς καθ' αὐτὸ ἔπεται τὸ ἀποτελεσμα. Ἀλλ' οὐ περὶ ταύτης νῦν. Note
 autographe de Scholarios.

16 οὐσία: ὑπαρξίς CD αὐτῶν ἐστὶν sic B, conformément à l'original: οὐκ
 ἐστὶν . . . οὐδὲ ACD οὐκ a été gratté dans B 22 ἄτομον D 24 αἰτιωδῶς
 représente la leçon de CD, ὡς ἐκ προφάσεως celle de B; dans AB la note destinée
 à expliquer αἰτιωδῶς se retrouve, bien que αἰτιωδῶς ait été effacé

πρὸς τὴν ἀρχὴν αὐτῶν, ἀλλ' οὐχ ὅσον πρὸς τὸ τέλος. Καὶ διότι ἐν ταύταις ταῖς οὐσίαις τὸ τί εἶναι οὐκ ἔστι ταυτόν τῷ εἶναι, διὰ τοῦτο δύνανται τάττεσθαι ἐν τῇ κατηγορίᾳ, καὶ διὰ τοῦτο εὐρίσκεται ἐν αὐταῖς γένος, εἶδος καὶ διαφορά, εἰ καὶ αἱ κύριαι διαφοραὶ αὐτῶν ἡμᾶς λελήθασιν.
 5 Καὶ ἐν αὐτοῖς γὰρ τοῖς αἰσθητοῖς πράγμασιν αἱ οὐσιώδεις διαφοραὶ ἄγνωστοι εἰσὶν· ὅθεν σημαίνονται διαφοραὶ ταῖς κατὰ συμβεβηκός, ταῖς ἐκ τῶν οὐσιωδῶν ἀνισχούσαις, ὡσπερ ἡ αἰτία σημαίνεται τῷ ἰδίῳ ἀποτελέσματι, ἢ καὶ τὸ δίπουν τίθεται διαφορὰ τοῦ ἀνθρώπου. Τὰ δὲ κυρίως συμβεβηκότα τῶν αὐτῶν οὐσιῶν ἡμῖν ἄγνωστα εἰσὶν. "Ὅθεν αἱ τούτων
 10 διαφοραὶ τῶν οὐσιῶν οὔτε κατ' αὐτὰς οὔτε διὰ τῶν κατὰ συμβεβηκός διαφορῶν σημαίνεσθαι δύνανται.

Τοῦτο μέντοι γε εἶδέναι δεῖ, ὅτι οὐ τῷ αὐτῷ τρόπῳ λαμβάνεται τὸ γένος καὶ ἡ διαφορὰ ἐν τε ἐκείναις ταῖς οὐσίαις καὶ ταῖς οὐσίαις ταῖς αἰσθηταῖς, διότι ἐν ταῖς αἰσθηταῖς οὐσίαις τὸ γένος λαμβάνεται ἀπ' ἐκείνου
 15 ὅπερ ἐστὶν ὕλικόν ἐν τῷ πράγματι, ἢ διαφορὰ δέ, ἀπὸ τοῦ ἐν αὐτῷ εἰδικοῦ. Ὅθεν φησὶν Ἀβινσέννας ἐν τῷ πρώτῳ τοῦ περὶ ψυχῆς αὐτοῦ βιβλίῳ, ὅτι τὸ εἶδος ἐν τοῖς συνθέτοις πράγμασιν ἐξ ὕλης καὶ εἶδους ἐστὶ διαφορὰ ἀπλῆ τοῦ ἐκ ταύτης συνισταμένου, οὐ μέντοι γε οὕτως, ὥστε αὐτὸ τὸ εἶδος εἶναι διαφορὰν, ἀλλ' ὅτι ἐστὶν ἀρχὴ διαφορᾶς, ὡς ἰ
 20 αὐτός φησιν ἐν τῇ μετὰ τὰ φυσικὰ αὐτοῦ. Καὶ λέγεται ἡ τοιαύτη διαφορὰ διαφορὰ εἶναι ἀπλῆ διὰ τὸ λαμβάνεσθαι ἐξ ἐκείνου ὅπερ ἐστὶ μέρος τῆς οὐσίας τοῦ πράγματος, δηλονότι τοῦ εἶδους. Διότι δὲ αἱ αὐταὶ οὐσίαι εἰσὶν οὐσίαι ἀπλᾶι, οὐ δύναται λαμβάνεσθαι ἐν αὐταῖς ἢ διαφορὰ παρ' ἐκείνου ὅπερ ἐστὶ μέρος τῆς οὐσίας, ἀλλ' ἀπὸ τῆς οὐσίας ὅλης· καὶ
 25 διὰ τοῦτο ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ περὶ ψυχῆς φησὶν Ἀβινσέννας, ὅτι διαφορὰν ἀπλῆν οὐκ ἔχουσιν, εἰ μὴ τὰ εἶδη ὧν αἱ οὐσίαι σύνθετοί εἰσιν ἐξ ὕλης καὶ εἶδους. Ὅμοίως δὲ καὶ ἐν αὐταῖς ἐξ ὅλης τῆς οὐσίας λαμβάνεται τὸ γένος, διαφορῶν μέντοι γε τρόπῳ· μία γὰρ οὐσία κενωρισμένη συμβαίνει μετὰ ἄλλης τῇ αὐλίᾳ, διαφέρουσι δὲ ἀλλήλων τῷ βαθμῷ τῆς τελειότητος
 30 κατὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ οὐνάμει καὶ ἐγγύτητα πρὸς τὴν πρώτην ἐνέργειαν·
 286^v καὶ διὰ τοῦτο ἀπὸ τοῦ παρεπομένου ταύταις, | ἐφόσον εἰσὶν αὐτοὶ, λαμβάνεται ἐν αὐταῖς τὸ γένος, οἷον ἢ νοερότης ἢ τι τοιοῦτον· ἀπὸ δὲ τοῦ παρεπομένου ἐν αὐταῖς τῷ βαθμῷ τῆς τελειότητος λαμβάνεται ἐπ' αὐτῶν ἢ διαφορὰ, ἡμῖν μέντοι γε ἄγνωστος.

35 Οὐδὲ δεῖ τὰς διαφορὰς εἶναι κατὰ συμβεβηκός, διότι λαμβάνονται κατὰ τὴν μείζω καὶ ἐλάττω τελειότητα, αἵτινες διάφορον ποιοῦσι τὸ

2 τὸ τί εἶναι: ἢ ἕπαρξεις CD 19 ὁ om CD 22 οὐσίας: ὑπάρξεως CD
 (= quidditatis) 23 οὐσίαι (20): ὑπάρξεις (= quidditates) ἀπλῶς CD 24 οὐ-
 σίας (10): ὑπάρξεως CD οὐσίας (20): ὑπάρξεως 26 οὐσίαι: ὑπάρξεις CD
 34 γε om CD

εἶδος, οὐχ ὥσπερ τὸ μᾶλλον λευκὸν καὶ τὸ ἥττον λευκὸν ἐν τῷ μετέχειν τῆς λευκότητος τοῦ αὐτοῦ λόγου, ἀλλ' ὁ διάφορος βαθμὸς τῆς τελειότητος ἐν αὐτοῖς τοῖς εἶδεσιν ἢ ταῖς φύσεσι μετεχόμενος διάφορον ποιεῖ καὶ ποικίλλει τὸ εἶδος, ὥσπερ ἡ φύσις πρᾶξις κατὰ βαθμοὺς ἐκ τῶν φυτῶν εἰς τὰ ζῶα διὰ τινων, ἅπερ εἰσὶ μέσα (μεταξύ, δηλον) τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζῶων κατὰ τὸν Φιλόσοφον ἐν τῷ περὶ ζῶων ἐβδόμῳ.

Οὐδὲ πάλιν ἐστὶν ἀναγκαῖον τὴν διαίρεσιν τῶν νοερῶν οὐσιῶν εἶναι αἰεὶ διὰ δύο διαφορῶν ἀληθῶν, διότι τοῦτ' ἀδύνατόν ἐστιν ἐν πᾶσι πράγμασι συμβαίνειν, ὡς ὁ Φιλόσοφος ἐν τῷ ἐνδεκάτῳ περὶ ζῶων φησίν.

3. Τρίτον δὲ τρόπον εὐρίσκεται ἡ οὐσία ἐν ταῖς οὐσίαις ταῖς συγκειμέναις ἐξ ὕλης καὶ εἶδους, ἐν αἷς καὶ τὸ εἶναι προσειλημμένον ἐστὶν καὶ ὠρισμένον, καθότι ἀπ' ἄλλου ἔχουσι τὸ εἶναι· καὶ αὐθις ἡ φύσις αὐτῶν ἢ ἡ οὐσία προσείληπται ἐν ὕλῃ ἀφωρισμένη τε καὶ σεσημειωμένη, καὶ διὰ τοῦτο εἰσὶν ὠρισμένοι ἄνω τε καὶ κάτω· καὶ ἐν αὐταῖς διὰ τὴν διαίρεσιν τῆς ἀφωρισμένης ὕλης ἐνδεχόμενός ἐστὶν ὁ πληθυσμὸς τῶν ἀτόμων ἐν ἐνὶ εἶδει. Καὶ ἐν αὐταῖς πῶς ἔχει ἡ οὐσία πρὸς τὰς λογικὰς ἐπινοίας, εἴρηται.

Chapitre VII.

1. Νῦν λείπεται θεωρεῖν πῶς ἂν εἴη ἡ οὐσία ἐν τοῖς συμβεβηκόσι. Πῶς γάρ ἐστιν ἐν πάσαις ταῖς οὐσίαις, εἴρηται. Καὶ ἐπειδὴ, ὡς εἴρηται, ἡ οὐσία ἐστὶ τὸ διὰ τοῦ ὀρισμοῦ σημαίνον, δεῖ ταῦτα τῷ αὐτῷ τρόπῳ τὴν οὐσίαν ἔχειν ᾧ καὶ τὸν ὀρισμὸν ἔχουσιν· τὸν δὲ ὀρισμὸν ἔχουσιν ἀτελεῖ, διότι οὐ δύνανται ὀρίζεσθαι εἰ μὴ τεθείη τὸ ὑποκείμενον ἐν τῷ τούτων ὀρισμῷ· καὶ τούτου αἰτία ἐστίν, ὅτι οὐκ ἔχουσι τὸ εἶναι ἀπο- λελυμένον καθ' αὐτὸ ἀπὸ τοῦ ὑποκειμένου, ἀλλ' ὥσπερ ἐκ τοῦ εἶδους καὶ τῆς ὕλης καταλείπεται ἐν εἶναι τὸ οὐσιώδες, δταν συντιθῶνται, οὕτως ἐκ τῶν συμβεβηκότων καὶ τοῦ ὑποκειμένου καταλείπεται τὸ κατὰ συμβεβηκὸς εἶναι, ὅτε τὸ συμβεβηκὸς ἐπείσέρχεται τῷ ὑποκειμένῳ. Καὶ διὰ τοῦτο οὔτε τὸ οὐσιώδες εἶδος τελείαν ἔχει τὴν οὐσίαν, οὔτε ἡ ὕλη, διότι κὰν τῷ ὀρισμῷ τοῦ οὐσιώδους εἶδους δεῖ τίθεσθαι τὸ οὐ ἐστὶν εἶδος, καὶ οὕτως ὁ ὀρισμὸς αὐτοῦ ἐστὶ κατὰ προσθήκην τινός, ὅπερ ἐστὶν ἔξω τοῦ γένους αὐτοῦ, ὥσπερ καὶ ὁ ὀρισμὸς τοῦ κατὰ συμβεβηκὸς εἶδους. Ὅθεν καὶ ἐν τῷ ὀρισμῷ τῆς ψυχῆς τίθεται τὸ σῶμα ὑπὸ τοῦ φυσικοῦ, διότι θεωρεῖ τὴν ψυχὴν καθόσον μόνον ἐστὶν εἶδος | τοῦ φυσικοῦ σώματος. f. 287

Ἄλλ' ὅμως ἐν τοῖς οὐσιώδεσιν εἴδεσι καὶ τοῖς κατὰ συμβεβηκὸς αὕτη ἢ διαφορά, ὅτι, ὥσπερ τὸ οὐσιώδες εἶδος οὐκ ἔχει καθ' αὐτὸ εἶναι ἀπο-

2 ἀλλ' ὁ: ἀλλὰ CD 6 ἐβδόμῳ: ὀγδόῳ CD 12-13 ἢ φύσις... οὐσία: ἢ φυσικὴ αὐτῶν ἵπαρξις CD 18 τε om CD 29 ὅτε τὸ: ὅτε κατὰ CD

λελυμένον χωρὶς τοῦ ᾧ ἐπεισέρχεται, οὕτως οὐδὲ τὸ ᾧ πρόσεισι, δηλονότι ἢ ὕλη, ἔχει τὸ εἶναι ἄνευ τοῦ εἶδους· καὶ διὰ τοῦτο ἐκ τῆς ἀμφοτέρων συναφείας καταλείπεται τοῦτο τὸ εἶναι, ἐν ᾧ τὸ πρᾶγμα ὑφίσταται καθ' αὐτό, καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποτελεῖται ἐν· διὸ ἐκ τῆς αὐτῶν συνδρομῆς καταλείπεται οὐσία τις. Ὅθεν τὸ εἶδος, εἰ καὶ ἐν ἑαυτῷ θεωρούμενον μὴ ἔχει ἐντελῆ τὸν τῆς οὐσίας λόγον, ἔστιν ὅμως μέρος τελείας οὐσίας. Ἄλλ' ᾧ ἐπεισέρχεται τὸ συμβεβηκός, τοῦτ' ἔστιν ὄν τέλειον, ὑφιστάως ἐν τῷ ἰδίῳ εἶναι· ὃ δὴ εἶναι φυσικῶς προηγείται τοῦ συμβεβηκότος τοῦ ἐπεισιόντος· καὶ διὰ τοῦτο τὸ ἐπεισερχόμενον ἐκ τῆς συναφείας αὐτοῦ τε καὶ τοῦ ᾧ ἐπεισέρχεται οὐ ποιεῖ ἐκείνο τὸ εἶναι, ἐν ᾧ τὸ πρᾶγμα ὑφέστηκε, καὶ δι' οὗ τὸ πρᾶγμα ἔστιν ὄν καθ' αὐτό, ἀλλὰ ποιεῖ τι εἶναι, οὗ ἄνευ τοῦτο τὸ πρᾶγμα τὸ ὑφιστάως νοεῖσθαι εἶναι δύναται, ὡς τὸ πρῶτον δύναται εἶναι τοῦ δευτέρου χωρὶς. Ὅθεν ἐκ τῆς λευκότητος καὶ τοῦ ὑποκειμένου οὐκ ἀποτελεῖται ἐν καθ'αυτό, ἀλλ' ἐν κατὰ συμβεβηκός.
 16 Καὶ διὰ τοῦτο ἐκ τῆς αὐτῶν συναφείας οὐκ ἀναθρώσκει οὐσία τις, ὡσπερ ἐκ τῆς συναφείας τοῦ εἶδους πρὸς τὴν ὕλην· διὸ τὸ συμβεβηκός οὔτε λόγον τελείας οὐσίας ἔχει, οὔτε μέρος οὐσίας τελείας ἔστιν, ἀλλ' ὡσπερ ὄν ἐστὶ πῆ, οὕτω καὶ οὐσίαν πῆ ἔχει.

2. Ἄλλὰ διότι τὸ μάλιστα τε καὶ ἀληθέστατα λεγόμενον ἐν παντί γένει ἔστιν αἰτία τῶν ὑστέρων ἐν τῷ αὐτῷ γένει, ὡσπερ τὸ πῦρ, διὰ τὸ εἶναι ἐν τῷ ἐσχάτῳ τῆς θερμότητος, ἔστιν αἰτία τῆς θερμῆς ἐν τοῖς θερμοῖς πράγμασιν, ὡς ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ λέγεται, διὰ τοῦτο ἢ οὐσία, ἣτις ἐστὶ πρῶτον ἐν τῷ γένει τοῦ ὄντος, ἀληθέστατά τε καὶ μάλιστα τὴν οὐσίαν ἔχουσα, δεόντως ἂν εἴη αἰτία τῶν συμβεβηκότων, τῶν δευτέρως καὶ ὡσπερ κατὰ τι τοῦ λόγου τοῦ ὄντος μετεχόντων. Ὅπερ ὅμως διαφόρως συμβαίνει· ἐπειδὴ γὰρ μέρη τῆς οὐσίας εἰσὶν ἢ ὕλη καὶ τὸ εἶδος, διὰ τοῦτο τινὰ συμβεβηκότα ἀρχοειδῶς καὶ προηγουμένως παρόντα τῷ εἶδει, καὶ τινὰ τῇ ὕλει. Εὐρίσκεται δὲ τι εἶδος, οὗ τὸ εἶναι οὐκ ἔρρηται τῆς ὕλης, οἷον ἢ νοερά ψυχὴ· ἢ δὲ ὕλη οὐκ ἔχει τὸ εἶναι εἰ μὴ διὰ τοῦ εἶδους. Ὅθεν ἐν τοῖς συμβεβηκόσι τοῖς ἐπομένοις τῷ εἶδει ἔστι τι μὴ ἔχον κοινωνίαν μετὰ τῆς ὕλης, ὡσπερ ἐστὶ τὸ νοεῖν, ὅπερ οὐκ ἔστι δι' ὀργάνου σωματικοῦ, καθὼς ἀποδείκνυσιν ὁ Φιλόσοφος ἐν τῷ τρίτῳ περὶ ψυχῆς· τινὰ δὲ ἐκ τῶν ἐπομένων τῷ εἶδει ἔχουσι κοινωνίαν μετὰ τῆς ὕλης, ὡσπερ τὸ αἰσθάνεσθαι καὶ τὰ τοιαῦτα· ἀλλ' οὐδὲν συμβεβηκός
 36 ἔπεται τῇ ὕλει ἄνευ τῆς κοινωνίας τοῦ εἶδους.

f. 287^v Ἐν τοῖς συμβεβηκόσι μέντοι γε τοῖς ἐπομένοις τῇ ὕλει | διαφορά τις εὐρίσκεται. Ἐνια μὲν γὰρ συμβεβηκότα ἔπονται τῇ ὕλει ὑπὸ τῇ τάξει ἢ

10 τοῦ om CD 16 διότι CD 18 ὄν om CD πῆ sic codd. 23 τοῦ om CD
 29 ἢ δὲ: οὐδὲ ACD

ἔχουσι πρὸς τὸ εἶδος τὸ εἰδικόν, ὡσπερ τὸ ἄρρεν καὶ θήλυ ἐν ταῖς ζώοις, ὧν ἡ διαφορά πρὸς τὴν ὕλην ἀνάγεται, ὡς λέγεται: ἐν τετάρτῳ τῶν μετὰ τὰ φυσικά. Ὅθεν ἀφαιρουμένου τοῦ εἶδους τοῦ ζώου, τὰ εἰρημένα συμβεβηκότα οὐχ ὑπολείπονται εἰ μὴ ὠμωνύμως. Τινὰ δὲ αὐτῶν ἔπονται: τῇ ὕλῃ κατὰ τὴν τάξιν ἣν ἔχουσι πρὸς τὸ εἶδος τὸ γενικόν, καὶ διὰ τοῦτο, 5 ἀφαιρουμένου τοῦ εἶδους τοῦ εἰδικοῦ, ἔτι μένουσιν αὐτὰ ἐν ἐκείνῳ, ὡσπερ ἡ μελανία τοῦ δέρματος ἐν τῷ Αἰθίοπι ἐστὶν ἐκ τῆς τῶν στοιχείων μίξεως καὶ οὐκ ἐκ τοῦ λόγου τῆς ψυχῆς· καὶ διὰ τοῦτο μετὰ τὸν θάνατον διαμένει.

Καὶ διότι ἕκαστον τῶν πραγμάτων ἀτομίζεται ἐκ τῆς ὕλης καὶ τίθεται ἐν γένει: ἡ εἶδει: διὰ τοῦ ἰδίου εἶδους, διὰ τοῦτο τὰ συμβεβηκότα τὰ ἐπό- 10 μενα τῇ ὕλῃ εἰσὶ συμβεβηκότα τοῦ ἀτόμου, καθὸ τὰ ἄτομα τοῦ αὐτοῦ εἶδους πρὸς ἄλληλα διαφέρουσιν· τὰ δὲ ἐπόμενα τῷ εἶδει συμβεβηκότα εἰσὶν ἴδια πάθη τοῦ γένους ἢ τοῦ εἶδους. Ὅθεν καὶ ἐν πᾶσιν εὐρίσκονται τοῖς μετέχουσιν: τῆς φύσεως τοῦ γένους ἢ τοῦ εἶδους, ὡσπερ τὸ γελαστικόν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἔπεται τῷ εἶδει διὰ τὸ τὸν γέλωτα συμβαίνειν ἐκ τινος 16 αἰσθήσεως ἢ καταλίψεως τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου.

Δεῖ δὲ εἰδέναι: καὶ ὅτι τὰ συμβεβηκότα ποτὲ μὲν ἐκ τῶν οὐσιωδῶν ἀρχῶν τίχτονται κατ' ἐνέργειαν τελείαν, ὡσπερ ἡ θερμὴ ἐν τῷ πυρί, ὅπερ αἰεὶ ἐνέργεια ἐστὶ θερμόν· ποτὲ δὲ κατ' ἐπιτηδειότητα μόνον, ἢ δὲ δραστικὴ καὶ κατ' ἐνέργειαν τελείωσις συμβαίνει ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ποιούντος, ὡσπερ 20 ἡ διαφάνεια ἐν τῷ ἀέρι, ἣτις συμπληροῦται καὶ τελειοῦται διὰ τοῦ φωτεινοῦ σώματος ἐξωθεν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐπιτηδειότητα ἐκ τῶν οὐσιωδῶν τοῦ ἀέρος ἀρχῶν κτίζεται. Ἐν δὲ τοῖς ταιούτοις ἡ ἐπιτηδειότης ἐστὶ συμβεβη- κὸς ἀχώριστον· ἡ δὲ τελείωσις ἢ ἐπεισιούσα ἢ συμβαίνουσα ἐκ τινος ἀρχῆς ἐξω τυγχανούσης τῆς οὐσίας τοῦ πράγματος καὶ μὴ εἰσερχομένη εἰς τὴν 25 τοῦ πράγματος σύστασιν, συμβεβηκὸς ἐστὶ χωριστόν, ὡσπερ τὸ κινεῖσθαι καὶ τὰ τοιαῦτα.

3. Ἐτι δὲ εἰδέναι δεῖ, ὅτι ἐν ταῖς συμβεβηκόσιν ἄλλον τρόπον λαμβάνεται τὸ γένος, ἢ διαφορά καὶ τὸ εἶδος ἢ ἐν ταῖς οὐσίαις. Ἐπειδὴ γὰρ ἐν ταῖς οὐσίαις ἐκ τοῦ οὐσιώδους εἶδους καὶ τῆς ὕλης ἀποτελεῖται ἐν 30 καθ'αυτὸ, μιᾶς τινος φύσεως ἐκ τοῦ συνδέσμου τούτων ἀναθροσκούσης, ἣτις κυρίως ἐν τῇ κατηγορίᾳ τῆς οὐσίας ἰδρύεται, διὰ τοῦτο ἐν ταῖς οὐσίαις τὰ συγκεκριμένα ὀνόματα, ἅπερ εἰσὶ σύνθετα, κυρίως ἐν γένει εἶναι λέγονται, ὡσπερ τὰ γένη ἢ τὰ εἶδη, οἷον ὁ ἀνθρώπος ἢ τὸ ζῷον· οὐχὶ δὲ καὶ τὸ εἶδος ἢ ἡ ὕλη ἐστὶ τοῦτον τὸν τρόπον ἐν κατηγορίᾳ εἰ μὴ κατὰ 35 ἀναγωγὴν, ὡσπερ αἱ ἀρχαὶ ἐν γένει εἶναι λέγονται. Ἄλλ' ἐκ τοῦ συμβεβη-

2 τετάρτῳ: δεκάτῳ CD (latin: in decimo) δεκάτῳ a été corrigé dans AB
4 αὐτῶν om CD 19 μόιην CD 21 φωτεινοῦ: διαφανοῦς CD 22-23 ἀλλὰ κατὰ . . . κτίζεται en marge AB, om CD, manque dans l'éd. Sestili 25 καὶ: ἢ CD εἰσερχεται CD

κότος καὶ τοῦ ὑποκειμένου οὐ γίνεται ἐν καθ'αυτό· ὅθεν οὐκ ἀναθρώσκει
 ἐκ τῆς αὐτῶν συναφείας φύσις τις, ἢ τοῦ γένους ἢ ἐπίνοια ἢ τοῦ εἶδους,
 f. 288 δύναται ἂν | ἀποδίδοσθαι. Ὅθεν τὰ τοῦ συμβεβηκότος ὀνόματα συγκεκρι-
 μένως λεγόμενα οὐ τίθενται ἐν κατηγορίᾳ ὡς εἶδη ἢ ὡς γένη εἰ μὴ κατὰ
 ὁ ἀναγωγίην, οἷον τὸ λευκὸν καὶ τὸ μουσικόν, ἀλλὰ μόνον καθὸ ἐξ ἀφαι-
 ρέσεως σημαίνονται, οἷον ἡ λευκότης καὶ ἡ μουσική. Καὶ διότι τὰ συμ-
 βεβηκότα οὐ συντίθενται ἐξ ὕλης καὶ εἶδους, διὰ τοῦτο οὐ δύναται λαμ-
 βάνεσθαι τὸ γένος ἀπὸ τῆς ὕλης, ἢ δὲ διαφορά ἀπὸ τοῦ εἶδους, ὡς ἐν
 ταῖς συνθέτοις οὐσίαις, ἀλλὰ δεῖ αὐτὸ τὸ γένος λαμβάνεσθαι ἐκ τοῦ τρό-
 10 που τῆς ὑπάρξεως, καθὸ αὐτὸ τὸ ἐν διαφόρῳ τε καὶ ποικίλῳ κατὰ τὸ
 πρότερον καὶ ὕστερον κατὰ τῶν δέκα γενῶν κατηγορεῖται, ὡσπερ ἡ ποσότης
 λέγεται ὄν ἐκ τοῦ εἶναι μέτρον τῆς οὐσίας, καὶ ἡ ποιότης, καθὸ ἐστὶ
 διάθεσις τῆς οὐσίας, οὕτω δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων κατὰ τὸν Φιλόσοφον
 ἐν τῷ ἐννάτῳ τῶν μετὰ τὰ φυσικά.

15 Αἱ δὲ διαφοραὶ ἐν αὐτοῖς λαμβάνονται κατὰ τὴν διαφορὰν τῶν ἀρχῶν
 ἐξ ὧν ἀποτίκτονται. Καὶ διότι τὰ ἴδια πάθη ἐκ τῶν ἰδίων ἀρχῶν τοῦ
 ὑποκειμένου γίνονται, διὰ τοῦτο τὸ ὑποκείμενον τίθεται ἐν τῷ τούτων
 ὀρισμῷ ἀντὶ διαφορᾶς, εἰ ἀφαιρεματικῶς ὀρίζονται καθὸ εἰσι κυρίως ἐν
 γένει, ὡσπερ λέγεται, ὅτι σιμότης ἐστὶ κοίλανσις ἢ κοιλότης ἐν ῥίνι.
 20 Ἀλλὰ τὸ ἀνάπαλιν ἂν εἴη, εἰ ὁ τούτων ὀρισμὸς λαμβάνοιτο καθὸ συγ-
 κεκριμένως λέγονται· οὕτω γὰρ τὸ ὑποκείμενον τιθεῖτο ἂν ἐν τῷ τούτων
 ὀρισμῷ ὡς γένος, διότι τότε ὀρίζοιτο ἂν τῷ τρόπῳ τῶν συνθέτων οὐσιῶν,
 ἐν αἷς ὁ τοῦ γένους λόγος ἀπὸ τῆς ὕλης λαμβάνεται, ὡσπερ λέγομεν ὅτι
 σιμή, ἐστὶ ῥίς κοίλη. Ὅσαύτως δὲ καὶ εἰ ἐν συμβεβηκὸς ἄλλου συμβεβη-
 25 κότος ἐστὶν ἀρχή, ὡσπερ ἀρχὴ τῆς ἀναφορᾶς ἐστὶν ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ
 πάθος καὶ ἡ ποσότης, ἐν τῷ ὀρισμῷ τοῦ ἐνὸς συμβεβηκότος δεῖ τίθεσθαι
 τὸ λοιπόν, ὅπερ ἐστὶν ἐκείνου ἀρχὴ ἢ ἀντὶ γένους, ἢ ἀντὶ διαφορᾶς, καὶ
 κατὰ τοῦτο διαιρεῖ ὁ Φιλόσοφος τὴν ἀναφορὰν ἐν τῷ πέμπτῳ τῶν μετὰ
 τὰ φυσικά.

30 Ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ ἴδιαι ἀρχαὶ τῶν συμβεβηκότων οὐκ εἰσὶν αἰεὶ φανεραὶ,
 διὰ τοῦτο ἔσθ' ὅτε λαμβάνεται ἡ διαφορά τῶν συμβεβηκότων ἐκ τῶν
 ἀποτελεσμάτων αὐτῶν, ὡσπερ τὸ συγκριτικὸν καὶ τὸ διακριτικὸν λέγονται
 διαφοραὶ τοῦ χρώματος, ἅπερ ἀποτίκτονται ἐκ τῆς ὑπερβολῆς ἢ τῆς
 ὀλιγότητος τοῦ φωτός, ἐξ οὗ τὰ διάφορα εἶδη τῶν χρωμάτων γίνονται.
 35 Οὕτως οὖν φανερόν ἐστι πῶς ὑπάρχει ἡ οὐσία ἐν ταῖς συμβεβηκὸς
 καὶ ταῖς οὐσίαις, καὶ πῶς ἐν ταῖς συνθέτοις οὐσίαις καὶ ταῖς ἀπλάις

δ-6 οἷον τὸ λευκὸν σημαίνονται om CD 20-24 ἀλλὰ τὸ ἀνάπαλιν — ἢ
 κοίλη: Tout ce passage manque dans l'original latin publié par Sestili 26-27
 τῷ ὀρισμῷ — διαφορᾶς: manque également dans l'édition de Sestili

καὶ πῶς ἐν πᾶσι τούτοις αἱ ἐπίνοιαι αἱ καθόλου αἱ λογικαὶ εὐρίσκονται, ἐξηρημένης τοῦ λόγου τῆς ἀπάντων τούτων ἀρχῆς, ἥτις ἐν τῷ τῆς ἀπλότητός ἐστιν ἐσχάτῳ καὶ ἡ τοῦ γένους καὶ τοῦ εἶδους ὁ λόγος οὐχ ἀρμόττει, καὶ ἐπομένως οὐδὲ τῆς διαφορᾶς διὰ τὴν αὐτῆς ἀπλότητα· ἐν ἧ καὶ τοῦ λόγου τοῦ παρόντος εἰκότως τὸ τέλος καὶ ἡ συμπλήρωσις γίνεται: † 5

B. Commentaire du „De ente et essentia“.

Avant-propos.*

† Οὗτος ὁ Θωμάς, Λατίνος μὲν τῷ γένει καὶ τῇ δόξῃ καὶ διαφερό- Paris. Suppl. 618, f. 19^r
 μένος πρὸς ἡμᾶς ἐν οἷς καὶ ἡ Ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία πρὸς ἡμᾶς διαφέρεται
 ἐξ ὀλίγων χρόνων νεωτερίσασα, τὰ δὲ ἄλλα σοφὸς καὶ τοῖς ἀναγινώσ-
 κουσιν ὠφέλιμος· καὶ πολλὰ μὲν βιβλία συνεγράψατο εἰς τὴν παλαιὰν
 καὶ νέαν Γραφὴν ἐξηγητικά, πολλὰ δὲ εἰς ὅλην τὴν φιλοσοφίαν καὶ ἐξη- 15
 γήσεις καὶ κείμενα, ὧν πολλὰ καὶ ἡμεῖς μὲν μετεγλωττίσαμεν· ὧν ἐν καὶ
 τοῦτο ἐστίν, πᾶνυ χρησιμεῦον εἰς τὴν φιλοσοφίαν, καὶ μάλιστα τὴν θεϊάν.
 Διὰ τοῦτο μηδεὶς ταραττέσθω· ἐν οἷς γὰρ πρὸς τὴν ἀγίαν ἐκκλησίαν ἡμῶν
 διαφέρεται, ἀποδιᾶστάμεθα αὐτοῦ, καὶ πολλὰ ἀντεγράψαμεν ταῖς συγ-
 γραμμασιν αὐτοῦ, ὧν πλήρης ἐστὶ σχεδὸν πᾶσα ἡ γῆ, ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι 20
 ἡμῶν ἀγῶνες μέχρις αἵματος ὑπὲρ τῆς πατρίου δόξης μέχρι τῆς τελευ-
 ταίας ἡμῶν ἀναπνοῆς δῆλοι γεγόνασι καὶ οἰκείοις καὶ ἀλλοτρίοις, καὶ
 ἀποβαλλόμεθα καὶ τοῦτον καὶ πάντα διαφερόμενον τῇ πατρίῳ ἡμῶν δόξῃ
 καὶ ἀληθείᾳ, ἣ καὶ αὐτῶν Λατίνων πάτριος ἦν, ἀλλ' ὕστερον αὐτῆς τε
 καὶ ἡμῶν ἀπεσχίσθησαν, τοῖς τε ἄλλοις ἀποβάλλεσθαι συμβουλευόμεν. 25
 Ἐν οἷς δὲ οὐ διαφέρεται, καὶ σπουδαστέος ἐστὶν ὁ ἀνήρ. Εἰσὶ δὲ τὰ δια-
 φέροντα αὐτῷ καὶ ἡμῖν καὶ ὅλως ἀμφοῖν ταῖς ἐκκλησίαις ἀριθμῶ, εἰ καὶ
 μὴ ἔγκω, βραχέα· ἐν δὲ τοῖς κεφαλαίοις τῆς πίστεως ἅπασι, πλὴν τῶν
 εὐαριθμήτων ἐκείνων, αἶ τε ἐκκλησίαι συμφωνοῦσιν ἄμφω καὶ οὗτος πᾶσι
 διδασκάλους ἀρχαίους Εὐρωπαϊοὺς τε καὶ Ἀσιανοὺς· πανταχοῦ γὰρ τῶν 30
 ἀναριθμήτων αὐτοῦ συγγραμμάτων ἐκ μὲν τῶν λατινικῶν ἦτοι Εὐρωπαϊῶν
 διδασκάλων τῆς πίστεως προΐσταται τὸν μακάριον Ἰλάριον, τὸν μακάριον
 Ἀμβρόσιον, τὸν ἔνθεον Ἰερώνυμον, τὸν ἅγιον Αὐγουστίνον, τὸν ἅγιον
 Γρηγόριον τὸν Διάλογον· ἐκ δὲ τῶν Ἀσιανῶν τὸν μακάριον Γρηγόριον
 τὸν Θεολόγον, τὸν μέγαν Βασίλειον, τὸν ἔνθεον Χρυσόστομον καὶ τὸν 35
 ἅγιον Ἰωάννην τὸν ἐκ Δαμασκοῦ· οὗς δὴ διδασκάλους, πλὴν ἐν οἷς ὀλίγοις

* A = Parisinus Suppl. 618, f. 19^r, copie autographe de Scholarios.

2 ἐξηρημένης sic codd.

διαφερόμεθα, πανταχοῦ καλῶς καὶ σοφῶς πάνυ τῆς μόνης ἀληθεστάτης δόξης προϊσταται, ταῦτόν δ' εἰπεῖν, τῆς κοινῆς τῶν Χριστιανῶν. Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς, ὡς προείρηται, ἐν τοῖς διαφόροις ἐκείνοις εὐλόγως παραγραφόμενοι, ἐν πᾶσι τοῖς ἄλλοις καὶ φιλοῦμεν καὶ ἐκθειάζομεν τὸν σοφὸν ἄνδρα τοῦτον. Διὸ καὶ τῶν ἡμετέρων ὁμιλητῶν καὶ φίλων τῷ σπουδαιοτάτῃ χαριζόμενοι, ἠρμηνεύκαμέν τε ἑλληνικῶς, εἶτα καὶ ἐξηγησάμεθα τὴν πραγματείαν ταύτην· μαθῶν γὰρ ἐξ ἡμῶν τὸ ταύτης ἐξηρημένον, ἐδείξη ἡμῶν τὸν τοιοῦτον ὑποστῆναι πόνον διὰ τὴν αὐτοῦ καὶ ἄλλων τῶν δυναμένων ὠφέλειαν:

Paris, Suppl.
618, f. 20

† ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΤΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ ΘΩΜΑ ΑΠΟ ΤΟΥ ΑΚΙΝΟΥ
ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΟ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΙΝΑΙ ΚΑΙ ΤΗΣ ΟΥΣΙΑΣ: — *

† Γεώργιος ὁ Σχολάριος (1) Ματθαίῳ τῷ Καμαριώτῃ,
χαίρειν: —

Προοίμιον:

15 Ἀεὶ σου τὴν εἰς τὰ καλὰ προθυμίαν καὶ τὸ φιλομαθὲς ἐπαινῶν,
ἀριστε καὶ φίλτατέ μοι Ματθαῖε, ἐξ ὧν σαυτῷ τε καὶ πατρίδι λυσιτελεῖς
καὶ τοῖς οἰκείοις κόσμος καὶ ἡμῖν οὐ μικρά τις φιλοτιμία, Θεοῦ συνεργα-
ζομένου σοι, γέγονας, καὶ νῦν σε θαυμάζω πάνυ δικαίως, ὅτι πράγμα
λυσιτελέστατον σοί τε καὶ ἄλλοις εἶναι δυνάμενον οὐτ' ἠγγνόησας, οὔτε
20 δι' ἐλάττονος σπουδῆς τὴν αὐτοῦ πεποίησαι κτήσιν. Τοιούτους ἐβουλόμην
ἐγὼ πάντας εἶναι τοὺς ἀκροασαμένους ἐμοῦ, καὶ τοιοῦτοί γε εἶεν καὶ
γένοιντο. Αὐτοῖς τε γὰρ συνεύχομαι ζηλοῦν σοι τὴν προθυμίαν καὶ σὲ
παραδείγματι αὐτοῖς ὑπάρξαι τῆς ἐν τοῖς βελτίοσι τῶν ἐργῶν φιλοτιμίας.
Εἰ δὲ σέ τε κάκεινους πάντας ὁμοίως φιλῶν, σοί γέ τι πλεόν βουλοίμην,
25 ὅθεν οὐκ ἂν αὐτοὶ γίνοντο χεῖρους, οὐκ ἂν οὐδένα ὑμῶν ἀδικοίην. Καὶ
εἴ μοι σχολὴ ἦν ἢ πάλαι ἐκείνη, ἧς τι καὶ αὐτὸς ἀπολελεύκεις ποτέ, κἂν
πολλὰς σοι χάριτας ὠμολόγησα, πρόφασίν τινα οὐκ ἀγενῆ ἡμῖν προβαλλο-

(1) † Οὗτος ἐστὶν ὁ διὰ τοῦ μοναχικοῦ σχήματος μετονομασθεὶς
Γεννάδιος, τότε δὲ πρωτασηκρήτης ἦν καὶ καθολικὸς κριτὴς Ῥωμαίων,
καὶ τῆς ἱεράς θεολογίας διδάσκαλος ἐν τῷ παλλατίῳ χειροτονημένος,
καὶ τῆς τῶν ὀρθοδόξων συνάξεως ἐξάρχων: † Note autographe de
Scholarios dans A, à la marge supérieure.

* A = Parisinus Suppl. 618, f. 19^v-96^v, copie autographe de Scholarios;

L = Laurentianus 86, 27, f. 1-91^v, copie autographe de Scholarios;

S = Scorialensis Y. III. 13, f. 28-144, copie autographe de Scholarios.

12 κρυφῶ avant Ματθαίῳ add L
f. 103^v dans S

25 ὅθεν οὐκ — χεῖρους om L

14 Ce prooimion se trouve renvoyé au

μένω τοῦ ἀγαθόν τι καὶ ὠφέλιμον ἐκπεπονηκόσι νῦν τε εὐδοκιμήσαι καὶ εἰς τὸν μετέπειτα χρόνον. Οἶσθα γὰρ ὡς τούτου μάλιστα ἡμῖν ἐν τῷ παρελθόντι γέγονε λόγος, καὶ δι' αὐτὸ πλείστα ἐκπεπονήκαμεν, ἃ καὶ ἄλλοις καὶ αὐτῷ σοι διὰ φροντίδος, ὡς ἠσθήμεθα, οὐ τῆς τυχούσης ἐστί. Νῦν δὲ κινδυνεύομέν σοι καὶ ἐπιτιμᾶν, ὡς δὴ πράγμα ἐπαγγείλαντι πράτ- 6 τειν οὔτε τῇ ἡλικίᾳ ἤδη προσήκον· οὐ γὰρ δυνάμεθα ἔτι τοῖς τοιούτοις ἐνδιατρίβειν τε καὶ ἐμφιλοτιμεῖσθαι τῶν πόνων· ἅμα τε τῷ τε καιρῷ καὶ τοῖς πράγμασι ἐναντίως ἔχον, ὑφ' ὧν, ὡς ὄρας, ἐν ἀπορίαις καθειργμένοι πολλαῖς, ἄλλοις μᾶλλον προσέχειν ἀναγκαζόμεθα πράγμασι· ὧν ἀπάντων τὸ χαλεπώτατόν ἐστιν, ὅτι τοῖς Αἰσωπείου διψῶσιν αἵματος, ὡς οἶσθα, 10 καθ' ἑκάστην ἐκκείμενοι, ἐκ Θεοῦ τινα ζητοῦμεν ἀλεωρῆν, ὥστ' εἴπερ οἶόν τε ἦν εὐπρεπῆ τινα ἀποφυγὴν εὔρειν, νῦν πρῶτον ἠπειθήσαμεν ἅν σοι διὰ τὰ εἰρημένα. Δοκεῖς γάρ μοι τῶν ἐν μετοπώρῳ τὰ ἄνθη ζητεῖν, ἢ γεγηρακότα ὀπλίξειν βούλεσθαι καὶ τῶν ὁμοίων πειραῶσθαι, τοιαῦτα f. 20^v παρ' ἡμῶν ἀπατιῶν. Ἄλλ' ἐπεὶ οὔτ' εἰωθότες ἐσμέν ἀνανεύειν σοι, οὔτ' ἐστι 16 τις ἀποφυγὴ δυναμένη σε πείθειν· πάντα γὰρ ἂν μᾶλλον πεισθείης ἢ ὡς οὐκ ἐξαρκοῦμεν ταῖς τε παρούσαις τύχαις καὶ τῷ πράττειν ἅττ' ἂν εἴη σοι βουλομένῳ· τῷ πάντα διδόντι τεθαρρηκότες Θεῷ καὶ τῇ σῇ φιλίᾳ, τὴν σοὶ μὲν φίλην ὑπόθεσιν ἐνιστάμεθα, ἡμῖν δὲ πολλοῦ μὲν ἂν γενομένην ἀξίαν, εἴ τις ἀξιόχρεως ἐγγυητῆς εἴη τοῦ καλῶς ἂν αὐτὴν ὑφ' ἡμῶν ἀνυσθῆ- 20 ναι, ἐργώδη δὲ ἄλλως πρὸς τὰ εἰρημένα βλέπουσι. Τῇ δὲ παρά σου ταύτη ἀνάγκη συμφέρει τι οὐ μικρὸν καὶ ἢ πρὸς τὸν σοφὸν ἄνδρα τοῦτον φιλία τε ἡμῶν καὶ αἰδώς, οὐ τὸ βιβλίον αὐτός τε ἀπήτησας καὶ ἡμεῖς ἐπιβαλλόμεθα ἤδη ἀνεπτυγμένον πᾶσι διδόναι.

Θωμᾶν γὰρ τὸν ἐξ Ἀκίνου οὐκ οἶδα εἴ τις ἐμοῦ πλέον τετίμηκε 26 τῶν αὐτῷ προσεχόντων· οὔτ' εἴ τις αὐτῷ προσέχοι, τούτῳ δεήσειν οἶμαι Μούσης ἐτέρας, ἀγαπητὸν μὲντ' ἂν εἶναι παντὶ προσέχειν αὐτῷ καλῶς δύνασθαι. Ἄλλ' ἐπειδὴ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ ὄντων τινές, μάλιστα οἱ ἀπὸ τοῦ σχήματος τοῦ Φραγγίσκου, ὧν οὐκ ὀλίγοις ὠμίληκα, ὑστέροις τισὶ διδασκάλοις οὕτω πάνυ προστίθενται ὥστ' αὐτὸν προάγεσθαι τῇ εἰς ἐκείνους 30 εὐνοίᾳ κατηγορεῖν, καίτοι τοῖς ὑπ' αὐτῶν τιμωμένοις πολλοῦ Θωμᾶς ἄξιός ἐγεγόνει, εἴ καί τι αὐτοῖς ἐκγέγονεν ἐπινοῆσαί τι τοῖς τοῦ διδασκάλου καὶ ἐφευρεῖν, ὡς εὐφύεσι τε μαθηταῖς καὶ ὑστέροις ὅλως εἰκὸς ἦν, διὰ δὴ ταῦτα δεῖξαι σοι βουλόμενος ὅσας λεπτότητας ἦν φασιν αὐτοὶ παχύτητα τοῦ ἀνδρὸς περιέχει, καὶ ὡς διὰ τὸ μὴ ἐπαίειν αὐτοῦ καλῶς οὔθ' ὑγιῶς 35 διαιτᾶν ἔχειν ταῦτ' ἀξιούσι, δέον τοὺς μὲν ὑστέρους φιλεῖν τε καὶ θαυμάζειν ὡς δὴ τι καὶ ἐπινενοηκότας, ἐκείνῳ δὲ ὡς ἀπάντων καθηγεμόνι μείζω χάριν ἔχειν δικαίως καὶ ἅμα ἀκριβεστέρῳ· διὸ καὶ τῶν παρὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας ψήφων τετύχηκε, τῶν ἄλλων μόνον ἐν ταῖς διατριβαῖς τιμωμένων· καὶ τοῦτό σοι τοίνυν δεῖξαι βουλόμενος, ὑπέστην τὸ ἔργον. 40